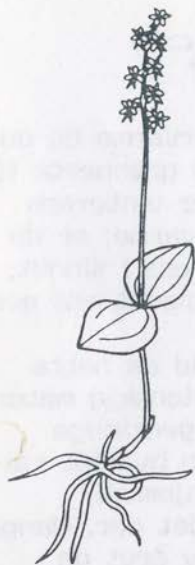
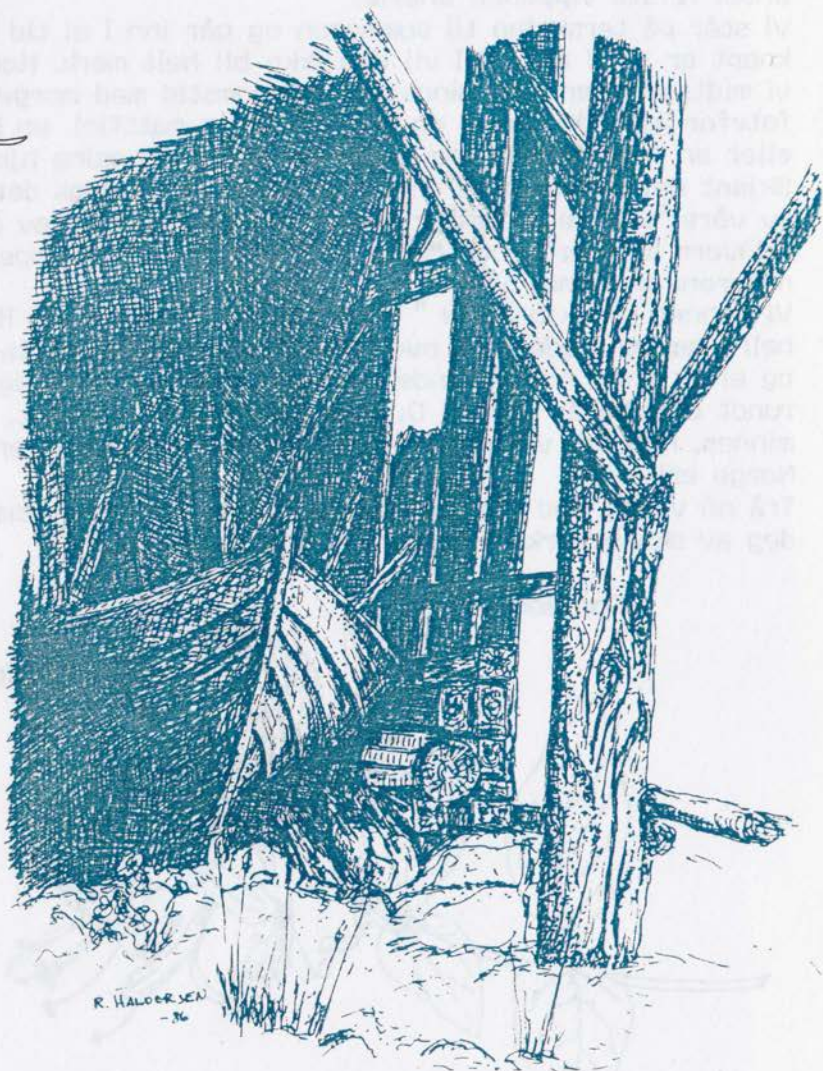

Listéra

3 - 1986

MED SOMMERTURENE

R. HALØRSEN
-86

TELEMARK BOTANISKE FORENING

"Känn lindens doft och doft av kaprifol..."

La overstående linje fra en av Evert Taubes sommervarme og duftfylte viser bære bud om at vi snart er inne i årets grønneste tid. Når vi nå har mai måned, den måneden som oppfyller vinterens drømmer og ventingstidas, vårens løfter om sol og varme, er de gråbleke tidligvårsliene med blåveis lagt langt bak oss i sinnet. Forbi er tida da det røyk fra hasselraklene og vi gledet oss over årets første vippende linerle.

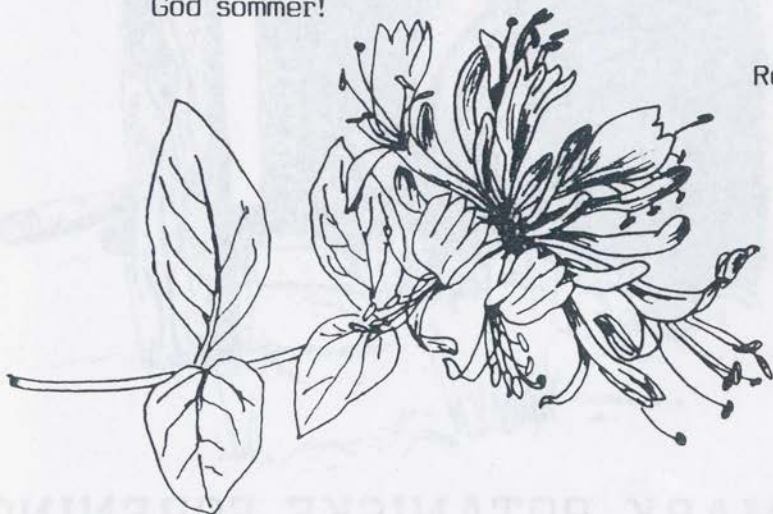
Vi står på terskelen til sommeren og går inn i ei tid da natta knapt er til. I alle fall vil den ikke bli helt mørk. Kanskje møter vi midtsommeren med minnet om ungdomstid med morgentidlige fotefar gjennom dogga og en halvvisen nattfiol, en hyasint kai eller en prestekrage som vitne om en friers seine hjemvei. Skjønt det er vel bare en voksendrøm nå til dags det der. Mange av våre "voksne" drømmer binder oss til den tida av året da "klövern står grøn och Marie sänghalm lyser" og engene fylles av naturens duftende vin.

Vi nynner kanskje stille " - og itte får je såvå, og itte vil je hell", ler og gleder oss over sol og varme, lyse netter, nattedogg og ei og anna forfriskende bøye. Vi kjenner liksom igjen livet rundt oss. Nå er vi der! Du kan bare gå ut i hegnet, drømme, minnes, nyte og være til i et fargespreklet grønnsvær. Så grønt Norge er!

Trå nå varlig med din fot, se deg om og vit at alt dette er gitt deg av skaperverket! Blott til lyst? Ja, monn det?

God sommer!

Roger.

SIDEN SIST.

I skrivende stund er det blitt vår! Endelig! Vi har i tur og orden fått beskjed om at vårartene er funnet. Det ble tidlig meldt om både blåveis og hvitveis. Lerkespore, gullstjerne og moskusurt kom ca. midt i april, mens bakkefiol sto i blomstring ved Skien alt i første halvdel av april måned. April ble litt rår i år, og vi ble lurt flere ganger med nysnø. Nå skulle imidlertid faren for tilbakefall være over.

Dessverre ble det litt hektisk omkring møtet som ble bebudet med prof. Eilif Dahl, og jeg håper at vi blir tilgitt for at det ikke ble ordnet. Vi håper at vi skal komme sterkere igjen her til høsten. I alle fall har vi hatt kontakt med Dahl som har sagt ja til dette.

I den sist har vi fått et hyggelig tilbud fra Norsk Botanisk Forening om å delta på en "landsekskursjon". Den foregår i tiden søndag 20. - søndag 27. juli med hovedkvarter på Kongsvoll fjellstue på Dovre. Ledere for turen blir Simen Bretten som har sitt daglige virke ved den biologiske stasjonen her, og Klaus Høiland som mange kjenner fra flere møter i foreningen vår. Ekskursjonsmål blir bl.a. Knutshø, Leirtjønnskollen eller Sissihø, Grimsdalen og Follidal og Tyrikvamfjellet i Trollheimen.

Prisen er 260.- kr pr. døgn for full pensjon, men det finnes et billigt tilbud i Vokterboligen med 15.- kr pr. natt med mulighet til å stelle mat selv. Tilbudet går i første rekke til studenter, ungdom og ubemidlede som det står. Om det er ønskelig, kan en delta bare noen av dagene. Påmelding til Simen Bretten, Kongsvoll biologiske stasjon, DKNVS Muséet, 7400 Oppdal eller til Roger Halvorsen (se adresse bak!) innen 1. juni. Vær tidlig ute! Det blir trolig fort fullt.

For Telemarksdeltagere er det anledning til å søke om midler fra fylkeskommunens kulturavdeling. Dette må gjøres gjennom TBF. Ellers er jeg blitt bedt om å minne dem som har glemt å betale kontingenten om at den fortsatt ikke er steget. Den er ennå bare på 30.- kr for familiemedlemmer og for skoleelever 10.- kr. Neste nummer av Listera kommer en gang i september og da med høstens inneprogram. Vi trenger stoff fra riktig mange for å slippe å lese stoff fra bare de samme personene til stadighet. Små og store meningsytringer, opplevelser fra fjern og nær, betraktninger, botanisk stoff, spørsmål av allmenn interesse, dikt eller hva du mener vi bør ta med i bladet, tas i mot med takk. Til bruk i neste nr. av Listera må vi be om at vi har stoffet ihende innen 10. september. Igjen god sommer og vel møtt på turene!

Formannen.

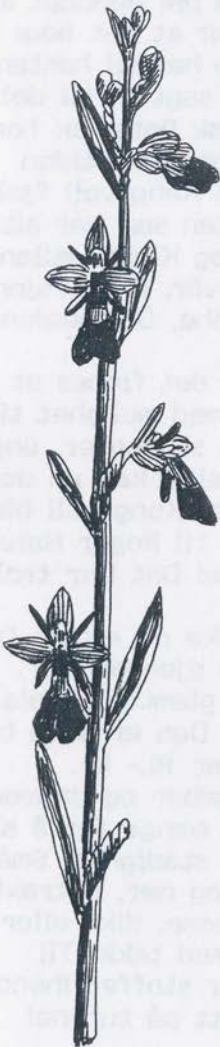
Om gamle flueblomstfunn i Grenland.

Av Roger Halvorsen.

I første del av sin "Norges Flora" skriver Mathias Numsen Blytt på s. 352 om flueblomst, *Ophrys insectifera*:

"Voxested. Sjelden paa græsbundne tørre Steder, ofte imellem Smaabuske. Gunnerus fant den paa Bergsaasen ved Sneasens Prestegaard i Trondhjems stift, Prof. Chr. Smith paa Langøen ved Holmestrand, hvor jeg ogsaa, saavel som ved Brevig paa Helleaasen (i Selskab med *Cypripedium Calceolus*), ved Langesund saavel paa Fastlandet sydfor Byen som paa Langøen har samlet den. Den skal ogsaa af Smith være funden ved Strøm i Nærheden af Drammen. Overalt paa kalkholdigt Underlag."

I tillegget til floraen på side 1275 oppgir Blytt, nå Axel Blytt, at den også bl.a. er funnet i Porsgrunn, i Borgeåsen, av Dyring. Trolig er det vel biskopen og vitenskapsmannen Johan Ernst Gunnerus (1718 - 1783) som var den første botaniker som samlet flueblomst i Norge da han fant den på Bergsåsen i Snåsa juli 1769. Det ligger fortsatt et belegg av dette funnet i herbariet i Trondheim. Hvor flueblomst ble samlet deretter, er visstnok ikke helt sikkert. Blytt angir bl.a. at professor Christen Smith fant den ved Strøm i nærheten av Drammen. Det er imidlertid trolig sikkert at den samme Smith samlet den på Langøya ved Holmestrand, og at funnåret trolig var 1807. Så fant M. N. Blytt den ved "Brevig 1829", på "Langøen" ved Langesund i 1838 og i Langesund trolig samme år. Førstekonservator Jon Kaasa ved Botanisk museum opplyser i brev at dette er de eldste angivelserne og belegga som finnes, men det er litt vanskelig p.g.a. manglende datering på alle belegg og litteraturangivelser å rangere dem etter alder.

Kaasa sendte også med en kopi fra en systematisk liste hvor M. N. Blytt har ført inn opplysninger fra reisene sine i 1822 og fram til 1829.

Der står det om flueblomst, som han da kalte Ophrys Myodes:
" Ved Brevig på Dalsklevene 1829, Bl., ogsaa ved Helleaasen sam-
mesteds."

Trolig er dette løsningen på etiketten "Brevik 1829", en etikett som altså ligger ved et belegg av flueblomst i herbariet i Oslo. I "Botaniske Notiser" 1840 (utgitt i Lund) står det å lese i "Fortegnelse over Phanerogame Planter og Brægner, bemærkede i Sommeren i Skiensfjordens omgivelse, af M. N. Blytt:" "Ophrys Myodes, Helleaasen og Frierflaugene ved Brevig, almindelig ved Langesund paa Langø".

Her i distriktet er det da trolig at flueblomst først ble funnet ved Dalsklevene og på Helleåsen av Blytt. Noen år seinere har han så trolig funnet flueblomst i Frierflaugene og i Langesundsområdet.

Det er vel trolig at den gamle landeveien forbi Dalsbukta, hvor sementfabrikken til Norcem ligger nå, hadde en annen "trasé" enn dagens E-18 har. På gamle bilder ser det ut for at veien har gått under skrenten på framsida av Norcems oljetanker på fabrikkområdet. Stedsangivelsen "Dalsklevene" er derfor trolig nettopp kalkskrenten hvor de nevnte oljetankene ligger, og herfra ser man nesten bort til Helleåsen som er skogsteigen beliggende mellom Ørvik gård syd for Heistad og Norcems anlegg på østsida av veien. Kalkskrenten ved Dalsklevene er i dag delt med traséene for E-18 og jernbanen til Brevik.

Nå er ikke flueblomst lenger noen stor sjeldenhet på kambrosiluren hos oss, i allefall ikke på Eidangerhalvøya, men mange av dagens voksesteder er oppstått ved kulturpåvirkning.

Morsomt er det likevel at arten fortsatt finnes på sine "klassiske lokaliteter" her på våre kanter hvor også noen av de første funna i landet ble gjort. Jeg har selv helt fra midten av 50-tallet samlet flueblomst i Helleåsen og i "restene" av det som må svare til Blytts lokalitet "Dalsklevene". Flueblomst finnes med sikkerhet ennå i disse områdene, over 150 år etter at det første funnet ble gjort her.

Også på Blytts lokaliteter i Frierflaugene, i Langesund og på Langøya er fortsatt flueblomst å finne, dog ikke, som Blytt skriver, alminnelig på noen av stedene. På Dyrings gamle lokalitet i Borgeåsen ble flueblomst funnet igjen for et par år siden.

Naturvern i kulturlandskapet. Slåttenger som kulturminner.

Av Roger Halvorsen.

Den som har besøkt Ølands løvenger i mai og juni når blomstringen er på det mest intense, vet hvilken opplevelsesglede det ligger i slike besøk. I tillegg til at denne engtypen representerer noe av det rikeste man kjenner av plantesamfunn, ligger de som levende kulturminner etter en jordbruksform som i Norden snart er en saga blott. Om ikke lang tid kan det være en realitet, slik det er sagt, at Prøysens "Blåklokkevikua" bare vil være å finne i dikterens vise. Dessverre har dagens intensive jordbruk, som man kanskje kan kalle "kraftfôrjordbruket", vært med på å gjøre en del slåttenger og beiteenger ulønnsomme og dermed overflødige. Jordbruket ga oss tidligere urterike skogsområder i utmark og frodige blomsterenger. Disse er nå blitt overlatt til forbusking og gjengroing i samfunnseffektivitetens navn. Vi har i dagens jordbruk rett og slett ikke bruk for den slags. Det er bare blitt slik, og bonden selv er ikke den som skal lastes for dette av den opplevelshungrige naturelsker.

I Sverige, på blomsterøyene Øland og Gotland, har man funnet fram til løsninger på slike problemer, løsninger som passer for de lokale forholdene. Trolig bør vi her i Norge også kunne finne fram til løsninger tilpasset våre hjemlige forhold.

På Øland og Gotland finnes det en del løvenger eller slåttenger som er underlagt vern som naturområder. Disse er noen steder fortsatt i bruk ved at det finner sted beiting og slått. Den rike floraen som finnes i disse rike engtypene, opprettholdes ved at det finner sted slått først etter at vårblomstene, f.eks. flere orkidéarter og nøkleblomster, er ferdige med blomstringen og frøsettingen. Denne slått fører til at påtrengende småskog og busker holdes nede. Floraen utsettes derved ikke for den harde konkurransen slik forbusking representerer.

Gamle beiteenger og slåttenger i Telemark.

I Telemark har vi stedvis rike blomsterenger av forskjellig type. Både på Langøya ved Langesund og på Stråholmen ved Kragerø hadde man tidligere slått og beite. Etter at dette har opphørt, er det blitt tydelige tendenser til forbusking og gjengroing. Undervegetasjonen med kratt og småtrær vokser opp og utkonkurrerer det rike artsutvalget som disse engene er kjent for. Folk må slutte med å plukke nøkleblomst, sier mange i Langesund, og peker

på at nøkleblomst har gått tilbake i antall på Langøya. Imidlertid skyldes dette heller at beite og slått har opphørt. Dette er også en tendens en kan se i de områdene hvor det før fantes kyr på skogsbeite, f.eks. på kambrosiluren på Eidangerhalvøya. På Langøya er det dessuten plantet inn gran som erstatning for den tørkeskadde furuskogen, noe som ikke gjør saken bedre.

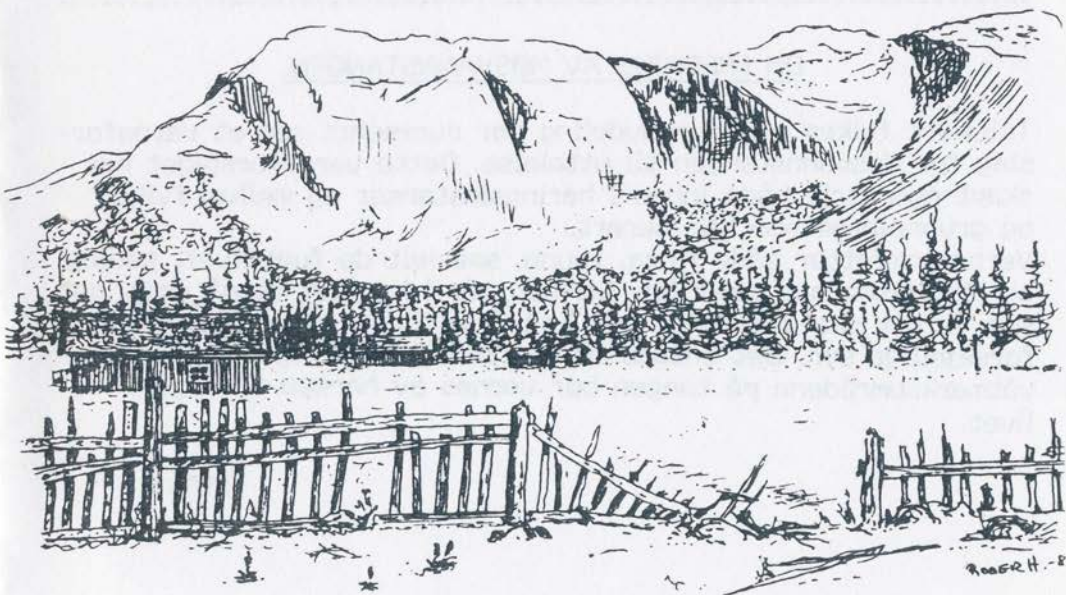
En annen engtype finner en flere steder i midt-Telemark. Her ligger gamle setervoller, slåttemarken og beiteområder som ikke lenger er i bruk. Disse er blitt gode lokaliteter for søstermarihand, *Dactylorhiza sambucina*. Flere steder finnes det enger hvor denne orkidéen opptrer i hundrevis. Dessverre er det også her i gang en forbusking ved at særlig bjørk og osp trenger seg inn. Eventuell skogplanting i tillegg vil utgjøre en stor fare.

Hvilke tiltak bør settes i gang?

Hva kan så gjøres for å bevare denne blomsterrikdommen som i sterk grad er et resultat av det gamle kulturlandskapet?

Sikkert er det vel at det vil bli nødvendig med en viss hevd av engene i framtida om vi ikke skal miste disse "kulturminnene".

Først av alt er det vel svært viktig å få i stand et vern av engene, og dette må skje i samarbeid med grunneierne. Etter min mening vil det være viktig at det offentlige bygger opp et fornuftig forhold til grunneierne. Det bør også kunne forventes at grunneiere på sin side bør kunne vise en viss forståelse for offentlighetens interesse for å få visse naturtyper vernet.

Et vern bør i størst mulig grad baseres på at alle parter har et utbredt ønske om at denne naturtypen er det all grunn til å ta vare på. Den beste formen for naturvern er ikke alltid et tvangsvern. Erfaringer har vist, ikke minst i Telemark, at tvangsvern ofte fører til konfrontasjon mellom de forskjellige interessegruppene. Resultatet har ofte vært at dem vernet var tiltenkt, blir den skadelidende.

Erfaringer fra Øland og Gotland har vist at det ikke alltid behøver å være motsetninger mellom vern og fortsatt bruk av et område. En hevd av engene i form av slått kunne man f.eks. få i stand gjennom lag, institusjoner, skoler o.l. i kommunen dersom grunneieren ikke fant å kunne foreta slått. Her bør det offentlige kunne bidra med økonomisk støtte til dem som forestår slik hevd. Lag, institusjoner o.l. vil derved få anledning til en liten ekstrainntekt. Hvor ofte en slik slått er nødvendig, får andre avgjøre. Inntektene av slått bør i første rekke komme grunneieren til gode. Som en liten ekstra spiss på det hele burde det kunne arrangeres en eller annen slags slåtterfest med mat og kan hende dans etterpå. Dette ville være et tiltak som ville gavne naturvernet ikke bare ved at engene ble vedlikeholdt, og at folk ville forstå nødvendigheten av dette, men også ved at folk flest fikk forståelsen av at naturvern også er å yte noe selv. Det ville være håp om at riktig mange vil forstå at natur, også i kulturlandskapet, kan være noe som er verdt å ta vare på.

OM FREDNING AV MØSVANNSTANGEN.

Telemark fylkes miljøvernavdeling har oversendt oss et verneforslag for Møsvannstangen til uttalelse. Dette verneforslaget har skapt mye strid både innad i høringsinstanser og mellom fylket og grunneierne som blir berørt.

Vernet omfatter både flora, fauna, spesielt da fuglelivet, geologi og historiske minnesmerker. Striden går i korthet ut på omfanget som vernet skal ha, og det er lagt fram flere forslag med vidt forskjellige syn. Det eneste man synes å være enige om, er at våtmarksområdene på tangen bør vernes av hensyn til fuglelivet.

Form.

TURPROGRAMMET:

Dammene og Flaugene i Brevik.

Kambrosiluren igjen! sier kanskje mange. Ja, sier vi, når kan en bli lei av den?

Vi starter ved parkeringsplassen opp mot Dammene, like ovenfor Trosvik, og går forholdsvis raskt forbi dammene. Vi har besøkt dette området før og satser denne gangen på å snuse i områdene fra øvre dammen og henimot Prekestolen.

Her er det frodig barskog med mye fint. Vi regner med å bruke store deler av denne junikvelden. Ettermiddagskafferasten blir et eller annet sted med utsikt over Frierfjorden og Bamblelandet bak.

STED: Frammøte på parkeringsplassen ved veien opp til Dammene i Brevik, like nord for Trosvik verksted.

TID: Mandag 2. juni kl. 17.30.

HUSK HJARTDALSTUREN MED PÅMELDING! TID: 6. - 8. juni.

KRAGERØ.

Kragerø er etterhvert blitt kjent som et "godbitenes område" i Telemarksfloraen. Denne søndagen tar vi turen dit igjen for å se om vi kan avdekke flere gode ting her. Vi regner bl.a. med å se etter gamle ballastplanter som holder stand ved Valberg, og vi drar trolig videre til andre enden av byen for å se på sørvendte løer vest for Rørvik. Her finner vi stedet hvor hytteeiere slår buskvikke med ljå, men det har vi ikke tanke på. Derimot er de varme liene her stedvis usannsynlig frodige og bør derved gi muligheter for mye fint. Ta med godt med mat!

STED: Frammøte ved Hestøya camping ved Karlstadkilen. Se skilt før du kommer inn til Kragerø.

TID: Søndag 15. juni kl. 10.00.

KIKUTTRAKTENE.

Ømrådet ved Kikut nordøst for Børsesjø med sine mange utsikts- punkter kan by på fin kveldsstemming. Når vi samtidig kan håpe på mye fint å se på også av blomster i liene, kan det være grunn til å sette av tid til et besøk her.

Hele dette området er innholdsrikt og kan by på fine ting.

Bl.a. er det funnet flere fine skogsgras her i trakten. Med litt hell kan det også dukke opp andre godbiter.

STED: Frammøte ved Kikuthytta ved Skien. Skilt ved avkjøring fra veien over til Siljan.

TID: Onsdag 18. juni kl. 17.30.

HUSK PÅMELDING TIL SOMMEREKSKURSJONEN TIL RAULAND!

TID: 5. - 11. juli.

Gumøy ved Kragerø, vestre delen av øya.

En søndag i august har tradisjonelt vært brukt til en øytur, og i år som i fjor har vi valgt Gumøy. I år starter vi i vest og ser på hva vi kan finne rundt Gumøyknuten. Her er det funnet buskvikke, bergperikum, steinstørkenebb og mye annet fint. Det skulle ikke forundre oss om vi også i år finner fram til slike fine beiter som fjorårets tur kunne by på. Gumøy er jo fra gammelt av kjent som en blomsterrik øy. Kanskje kan vi i år lykkes med å finne f.eks. lundhengeaks, *Melica uniflora*, som er funnet på øya.

Vi regner med å gå østover på øyas sørside så langt vi rekker vårt botaniker- og badetempo. I fint vær kan vi regne med mange hyggelige raster underveis.

STED: Frammøte ved Sjøbua i Valle for båttransport i taxibåt.

TID: Søndag 17. august kl. 10.00.

GATEVANDRING I KRAGERØ.

I samarbeid med Kragerø og Skåtøy historielag har vi planlagt en vandring gatelangs i Kragerø på jakt etter historiske minnesmerker i form av ballastflora.

I Kragerø finnes det fortsatt mange ballastplanter igjen hist og her, og meningen er å se på sammenhengen mellom disse plantene og stedene hvor de vokser. Kragerø har hatt flere små verft opp gjennom historien, og det har vært brakt mye ballast på land også andre steder.

Tanken var å starte ved "Bratten" og å delvis kjøre, delvis rusle i områdene hvor det kan være ballastplanter å finne, f.eks. i Smedsvik og Tallakshavn.

For dem som holder ut litt ekstra, kan det også bli tid til å se på andre lokaliteter i Kragerø. Vi får se hva vi får tid til.

STED: Frammøte ved bryggekanalen på utsiden av Kragerø jernbanestasjon.

TID: Søndag 31. august kl. 14.00.

TANUM I BRUNLANES.

Rundt 1920 fant Johannes Lid den sjeldne skogfredløs, *Lysimachia nemorum* ved Tanum. Dette er til nå den eneste Østlandsforekomsten så vidt oss bekjent. Nå ser det ut til at ingen riktig vet hvor denne gamle lokaliteten ligger, men litt detektivarbeide har brakt for dagen mulige steder som kan bære navnet "Skotet" som er angitt som finnested. Skogfredløs vokser i fuktige bekkesig i skyggefull skog, og i Tanum skal den være funnet i bøkeskog. Ellers hadde vi tenkt å se litt på vannfloraen i Hallevannet og på floraen på breddene langs elva ut fra Hallevannet, Bergselva. Her er det frodig og det kan være litt av hvert å se på.

STED: Frammøte 1: Essostasjonen ved Nystrand, ved E-18.

Frammøte 2: I krysset mellom Helgeroveien og Mørjefjordveien, like nord for Helgeroa.

TID: Onsdag 3. september kl. 17.30, og ved Helgeroa ca. 20 min. seinere.

SOPPTUR.

I år går soppturen til traktene mellom Skien og Siljan, rundt Heivannet. Det er trolig ikke mange av oss som sikkert vet om det finnes noen skikkelige soppområder her, men det er vekslende natur og fine turområder. Så det vil med et normalt bra soppår alltså bli noe å finne. Vi satser i år ikke bare på matsopp, men vil gjerne også lære noe om giftsoppene. Vi har god tro på å få med oss soppkyndige, og vi har alt fått ja fra to som har bra greie på dette emnet.

STED: Frammøte ved Solvika kafé ved Heivannet mellom Skien og Siljan.

TID: Søndag 28. september kl. 10.00.

VADDEROT.

En av ringene på floraatlas-kartet er "min". (MM 2832). I 1950/60-årene bodde jeg hver sommer på en hytte mellom Songa og Bitdalen. Bak hytta er det en bratt storsteinet ur og med et fjellvåkrede på toppen. Lia er sydvendt og varm og full av vakre blomster. Ingen sjeldenheter burde det være der - denne delen av Hardangervidda er ikke kjent for de store delikatessene. Jeg hadde nettopp truffet min senere tilkommende botanikermann Finn, og måtte jo derfor gå med Lid i sekken. En formiddag oppe i ura fant jeg noe besynderlig, det så ut som en stor hvit kløver. Og det var rikelig av dem, akkurat fullt utsprunget i solen. Det ble en stor bukett "hvite kløver" og søtrot til middagsbordet. Men før middagen var servert hadde jeg egenhendig bestemt min første plante - og så den planten da. Jeg var ikke lite stolt over å ha funnet Phyteuma spicatum selv og på et sted, som det senere skulle vise seg, ikke var registrert. Det er klart at jeg etter dette har et spesielt forhold til vadde-rot, har også forsøkt å ta den inn i haven, men det var den ikke med på. For fem år siden var jeg på mimretur på gamle tomter og måtte naturligvis opp i ura og plukke vadde-rot, for der står den ennå i fin form. Dere kan altså lage en stor sort prikk av "min" gamle ring.

VADDEROT.

PHYTEUMA SPICATUM L.

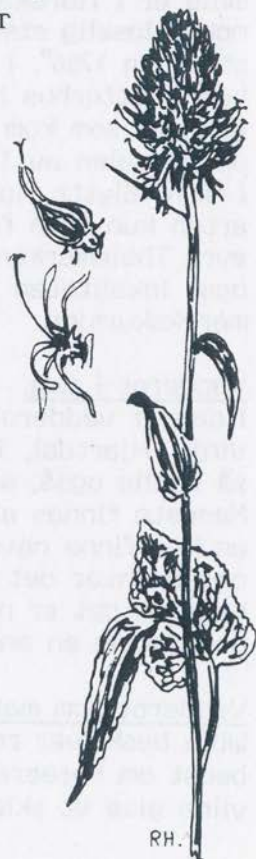
Av Roger Halvorsen.

På tross av at vadderot må betraktes som en rein telemarking i norsk flora, har det trolig vært få av TBF's medlemmer forunt å stifte bekjentskap med denne plantegeografiske gåten. Noen få av oss fikk stifte bekjentskap med de første spede grunnstilte blad av vadderot på en tur i Kviteseid for et par år tilbake, og tillegg har et lite fåtall fått se den her og andre steder under blomstringen.

For den som har sett planta i blomstring sommerstid, er sikkert undringen over dens familiære tilhørighet i klokkefamilien en like stor gåte som dens voksesteder i Telemark er det, fjernt fra de andre vokseområdene sør i Europa.

Navnet vadderot.

"Vadderot er en av de gåtefulle planter i vår flora", skriver professor Knut Fægri i "Norges planter". "Den finnes utvilsomt viltvoksende i et lite område i Øvre Telemark, fra Bandak til Møsvatn. Der må den ha vokset lenge. I litteraturen er den kjent tilbake til 1700-tallet, men i virkeligheten må den være mye eldre", skriver han videre. Oddvar Dalin hevder også noe av det samme (Naturen, 1957, nr.5), og skriver at "vadderot" trolig ikke har noe med "vallerot" å gjøre slik professor Holmboe (1940) påstår. I stedet mener Dalin det må henge sammen med det gamle "valerot" etter det oldnorske vølr som i eieform blir valar.

Betydningen har etter Dalins mening noe med "rund stökk" å gjøre, og da blir vadderot, som trolig er en Vinjeform av vallerot, altså "stökkrot" eller "rundrot".

Vadderotnavnet ble brukt alt av stiftprost Hans Jacob Wille i Seljord. Dalin skriver at det vanligste navnet langs Møsstranda er valerot eller vallerot. I Rauland og andre deler av Vinje brukes ofte -dd- i stedet for -ll-, og dermed er vallerot blitt til vadderot.

Litt historie.

I 1786 offentliggjorde stiftprost Wille sin "Beskrivelse over Sillejords Præstegjæld i Øvre-Tellemarken i Norge".

Her står det å lese:

"Phyteuma spicata, Vadder-Rod, en af Stedets rare og merkværdige Urter, ikke tilforn funden i Norge eller Sverige, voxer i Mængde ved Pladsen Lien paa Møstrand, men ikke så overflødig ved Qvambek, Vetterhus og andre steder".

Wille er i florakartoteket på Botanisk museum oppført to steder, nokså løselig stedsbestemt riktignok: "Tinn 1786" og "Lien på Møsstranden 1786". I Blytts flora står også Wille angitt for "Vetterhus". Vetterhus ligger i lia ved Møsvatn. At dette er stedsangivelser som kom med i hans Seljordsbeskrivelse, skyldes at denne delen av Telemark da lå i Seljord prestegjeld.

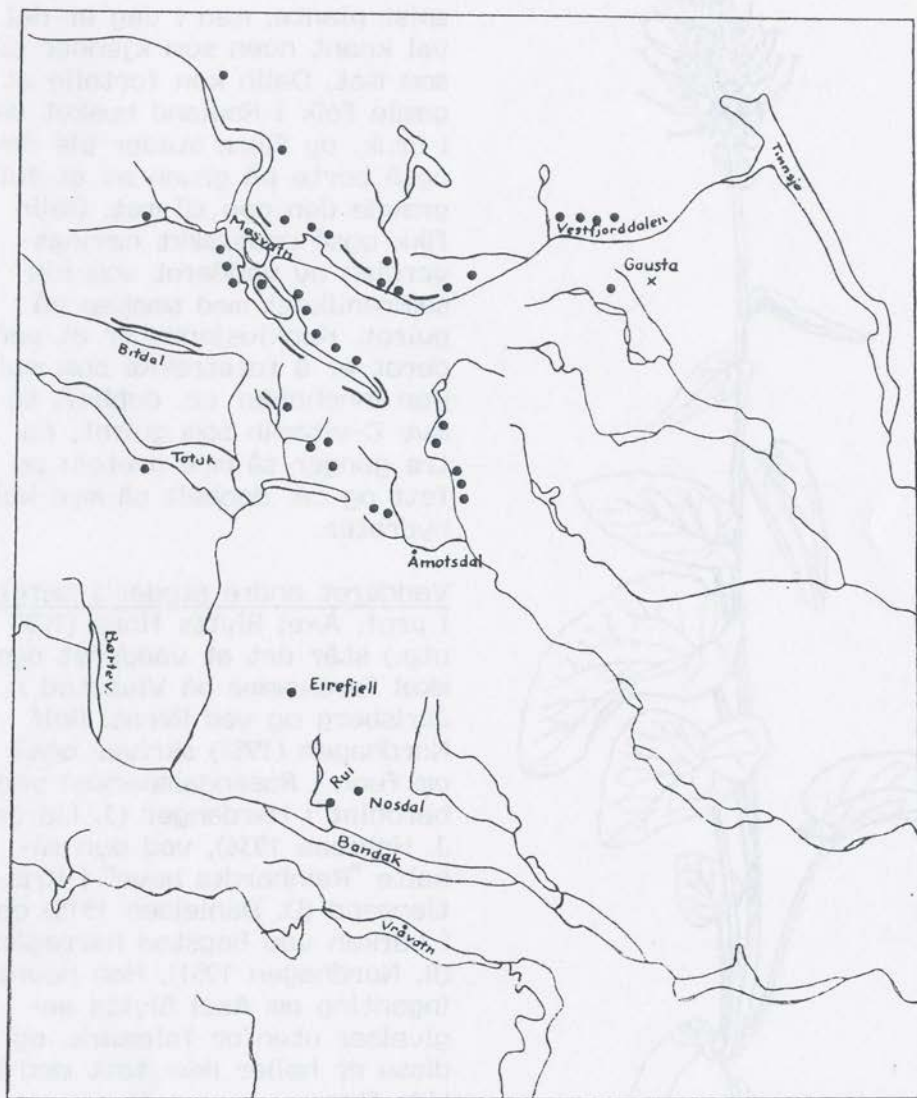
I M. N. Blytts flora, 2 del (ved Axel Blytt) s. 684, står det at arten kun er å finne "i Lierne på og søndenfor Mjøsstranden i øvre Thelemarken, 50°40' omtrent 3000' o.H." Blytt nevner her også lokaliteten Torvetjønn, som er et av målene for TBF's sommerkursjon.

Vadderot i dag.

I dag er vadderot funnet i 5 av Telemarkskommunene, nemlig Tinn, Vinje, Hjartdal, Tokke og Kviteseid. Enkelte steder er den svært så vanlig også, særlig i deler av Tinn og Vinje. På vestsida av Møsvatn finnes et lite fjellparti rett sørvest for øya Hovden hvor en kan finne navnet Vadderonutane, og siden disse ligger i et område hvor det er funnet en del vadderot, er det vel ikke utenkelig at det er noe sammenheng med navnene her? Men det finnes gjerne en annen forklaring.

Vadderot som mat.

Wille beskriver rota av vadderot som god mat. "Den Rod, som er bedst om Foraaret, spises med Begierlighet, smager angenemt, og vilde give et skiønt velmagende Meel, naar man kun havde en

Utbredelse av vadderot i Telemark etter Dalin 1956.

VADDEROT.
1/3 nat. størr.
Tegn. D. T. Lid.

tilstrækkelig Mængde deraf". Bøndene i øvre Telemark har før spist planta, men i dag er det vel knapt noen som kjenner den som mat. Dalin kan fortelle at gamle folk i Rauland husket den i bruk, og flere steder ble den også borte på grunn av at folk gravde den opp til mat. Dalin fikk også undersøkt næringsverdien av vadderot som blir sammenliknet med smaken på gulrot. Konklusjonen er at vad derot er å foretrekke som mat. Den inneholder ca. dobbelt så mye C-vitamin som gulrot, ca. tre ganger så mye protein og fett og ca. dobbelt så mye kullhydrater.

Vadderot andre steder i Norge.

I prof. Axel Blytts flora (1905 - utg.) står det at vadderot også skal forekomme på Vivestad i Jarlsberg og ved Røros. Rolf Nordhagen (1951) skriver også om funn i Rosendalsparken ved baroniet i Hardanger (J. Lid og J. Holmboe 1936), ved den såkalte "Reinhardts have" i Kristiansand (D. Danielsen 1915) og i parken ved Bogstad herregård (R. Nordhagen 1951). Han nevner ingenting om Axel Blytts angivelser utenfor Telemark, og disse er heller ikke tatt med i Lids flora.

De angitte funn hos Nordhagen er forekomster av tilfeldig karakter og vadderot er her sikkert innkommet med grasfrø. I Sverige er vadderot spredt på samme måte.

Hvordan er vadderot kommet til Telemark?

"Hvordan den imidlertid er kommet til sitt merkelige isolerte område i Telemark er det ingen som har lyst til å forklare", skriver Fægri, men han synes det er et vel så stort spørsmål hvorfor vadderot ikke har større utbredelse i Norge.

En mulighet er at noen har brakt vadderot hit for å dyrke den for lang, lang tid siden. Den vokser imidlertid bare i naturlig vegetasjon, i høystaudeenger, i Telemark. Dessuten kan man spørre seg hvorfor en plante som var så fortreffelig mat som vadderot synes å ha vært, ikke ble "oppdaget" også av andre og brukt andre steder?

Nå, i alle fall vil det trolig bli anledning til å stifte nærmere be-
jentskap med vadderot i sitt rette Telemarks-miljø først i juli.
Kanskje vil vi treffe på den mange steder da?

* * *

Litteraturliste:

- Blytt, A.: Norges flora, 2 del. Oslo 1874.
" : - " - Capp. 1906.
Dalin, O.: Vadderot, *Phyteuma spicatum*. Naturen nr 5, 1957.
Fægri, K.: Norges planter, bind 2, Capp. 1970.
Lagerberg, T., Holmboe, J. & Nordhagen, R.: Våre ville planter
bind VI, 2. Tanum 1958.
Lid, J.: Norsk og svensk flora, Det norske samlaget 1974.
Nordhagen, R.: Om gjennombruddet av den engelske landskapsstil
i nordisk havekunst og dens betydning for Nordens
flora. Blyttia 1954, h.2.
Wille, N.: Vegetasjonen i Seljord i Telemarken efter 100 års
forløp. Nyt. Mag. Vidensk. bind 40 1902.

* * *

NYFUNN:

SPENNENDE PLANTEFUNN I TELEMARK I 1985.

ALLIUM SCORODOPRASUM L. BENDELLØK. (Liliaceae).

På TBF's Kragerøtur ble denne arten, som ifølge noen botanikere kan være en innført art, funnet ved Rørvik. Her sto et eneste eksemplar i skogkanten nær en liten badeplass. Bendelløk er tidligere tatt bare en gang i Telemark. (Skåtøy i Kragerø ved Cees Bronger).

I følge Blytts flora ser det ut til at første kjente voksested for bendelløk var på Svennør ved Stavern, men etterhvert er det dukket opp flere voksesteder. Nå er altså arten også funnet på to steder i Telemark.

DRYOPTERIS CRISTATA (L.) A. Gray. VASSTELG. (Aspidiaceae).

Vasstelg ble i juni i år funnet ved et tjern i Skien under en studentekskursjon under ledelse av Finn Wischmann og Anders Danielsen

Kjell Thowsen og Roger Halvorsen var noe senere på lokaliteten og talte opp ca. 25 tuer av vasstelg.

Arten er tidligere tatt noen få steder i nedre deler av fylket, bl.a. i Bamble og ved Børsesjø i Skien. Den er også samlet av J. Dyring på Vallermyrene i Porsgrunn, men her er det skjedd så store forandringer at det er tvilsomt om den finnes fortsatt.

VACCINIUM MYRTILLUS L. f. leucocarpum (Dum.) A.&G.

BLÅBÆR. (Ericaceae).

At blåbær er noe spennende nyfunn kan virke som en spøk, men her dreier det seg om en raritet som hvite blåbær.

Familien Ergon har i flere år høstet en handfull av denne rariteten i nærheten av sin hytte i Gransherød.

Det dreier seg her om en albiniform, og denne typen har dukket opp en rekke steder i landet vårt, men den må betraktes som en stor sjeldenhet. Forekomstene er som oftest meget små.

Kanskje er det flere som kjenner til forekomster av hvite blåbær i fylket vårt eller andre steder? Vi kan i såfall komme tilbake til saken.

EN LITEN SAMLING AV SHAKESPEARES BLOMSTER:

When daisies pied and violets blue, (=tusenfryd og blå fioler)
 And lady-smocks all silver white, (=engkarse)
 And cuckoo-buds of yellow hue, (=engsoleie)
 Do paint the meadows with delight.

(Fra "Love's labour's lost".)

The cowslips tall her pensioners be; (=Maria nøkleblom)
 In their gold coats spots you see;
 Those be rubies, fairy favours,
 In their freckles live their savours;
 I must go seek some dewdrops here,
 And hang a pearl in every cowslip's ear.

(Fra "A midsummer night's dream".)

I know a bank where the wild thyme blows, (=vill timian)
 Where oxslips and the nodding violet grows, (=hagenøkkeblomst)
 Quite over-canopied with luscious woodbine, (=vivindel)
 With sweet musk-roses and with eglantine. (=to slags ville

(Fra "A midsummer night's dream".)

rosebusker, over-
 settes trolig som
 myskerose og vin-
 rose, klunger.)

INNHold:

- Side 2 "Känn lindens doft och doft av kaprifol..."
3 Siden sist.
4 Om gamle flueblomstfunn i Grenland. Av R. Halvorsen.
6 Naturvern i kulturlandskapet. Av R. Halvorsen.
8 Om fredning av Møsvannstangen.
9 Turprogrammet.
12 Vadderot. Av Elin Conradi.
13 Vadderot. *Phyteuma spicatum* L. Av R. Halvorsen.
18 Nyfunn.
19 Shakespeares blomster.

ADRESSER OG TELEFONER:

POSTBOKS: Telemark Botaniske Forening, Postboks 625,
Stridsklev, 3901 PORSGRUNN.

FORMANN: Roger Halvorsen, Safirvn. 41, 3900 PORSGRUNN.
Tlf. 035 - 12557

KASSERER: Bjørn Lervik, Rådyrvn. 84, 3900 PORSGRUNN.
Tlf. 035 - 57402

STYREMEDL.: Liv Schiemann, Steinstuvn. 7, 3700 SKIEN.

Karl S. Eriksen, Badevn. 6, 3970 LANGESUND.
Tlf. 035 - 73145

FLORA-ATLAS: Kjell Thowsen, Magnusgt. 1 B, 3700 SKIEN.

POSTGIROKONTO: 3272 788
